

ФАКТОРНА МОДЕЛЬ СУБ'ЄКТИВНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ МОЛОДІ В УКРАЇНІ

Олефір В. О.

*доктор психологічних наук, доцент,
завідувач кафедри загальної психології
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
м. Харків, Україна*

Боснюк В. Ф.

*кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри психології діяльності в особливих умовах
Національний університет цивільного захисту України
м. Черкаси, Україна*

З 1960-х років концептуалізація суб'єктивного благополуччя стала важливим напрямом психологічних досліджень, особливо після публікації Е. Дінера [5]. Його трьохкомпонентна модель (задоволеність життям, позитивний та негативний афект) залишається домінантним підходом до оцінки суб'єктивного благополуччя. Дослідження показують, що вищий рівень суб'єктивного благополуччя пов'язаний із соціально-економічними, міжособистісними та фізичними перевагами.

Науковці дискутують щодо структури суб'єктивного благополуччя. Виділено п'ять основних моделей: три окремі компоненти, ієрархічна модель, причинно-наслідкова модель, композитна модель та модель конфігурації компонентів. Кожна з них має обмеження, що зумовило використання біфакторної моделі, яка дозволяє одночасно оцінювати загальний фактор та унікальні складові [3; 6]. Проте результати досліджень щодо її ефективності залишаються суперечливими.

Останніми роками дослідники почали застосовувати експлораторне моделювання структурними рівняннями (ЕМСР), яке дозволяє більш точно враховувати взаємозв'язки між компонентами конструкта. Незважаючи на численні дослідження, консенсусу щодо оптимальної моделі суб'єктивного благополуччя немає. Жодна з моделей не була перевірена на вибірці українців, що підкреслює необхідність подальших досліджень у цьому напрямку. Метою роботи є визначення факторної структури суб'єктивного благополуччя молодих українців, припускаючи, що біфакторна модель ЕМСР забезпечить кращу відповідність даним порівняно з традиційною трьохфакторною моделлю.

Метод

Учасники. До вибірки досліджуваних увійшли 1111 студентів закладів вищої освіти України віком від 18 до 26 років. Гендерний розподіл вибірки склав 59,0% жінок та 41,0% чоловіків.

Процедура та інструменти. Дослідження проводилося за неекспериментальним дизайном із використанням самозвітних методик.

У межах дослідження було оцінено три основні компоненти суб'єктивного благополуччя: задоволеність життям, позитивний афект і негативний афект.

Шкала задоволеності життям (українська адаптація: Олефір та Боснюк, [1] застосовувалася для оцінки когнітивного компонента суб'єктивного благополуччя. Надійність шкали: $\omega = .835$, 95% CI [819–850].

Шкала позитивних та негативних переживань (SPANE) (українська адаптація: Олефір та ін., [2] використовувалася для вимірювання афективного компонента суб'єктивного благополуччя. Внутрішня узгодженість шкали: позитивні переживання: $\omega = .875$, 95% CI [.863 – .886]; негативні переживання: $\omega = .827$, 95% CI [.811 – .843].

Організація дослідження. Учасники отримали електронні листи з інформацією про дослідження та посиланням на Google Forms. Перед заповненням анкет вони мали ознайомитися з онлайн-інформованою згодою, яка містила опис мети дослідження, очікувану тривалість опитування, можливість відмови від участі та умови збереження й використання даних.

Аналіз усіх моделей проводився за допомогою програми Mplus 7.0 (Muthén & Muthén, 1998–2015) із використанням робастної оцінки максимальної правдоподібності (MLR). Цей метод є стійким до лікертівської природи тверджень опитувальників та ненормальності розподілу даних. Для оцінки моделей ЕМСР було застосовано генератор ЕМСР-коду [4].

Статистичні обчислення виконувалися у середовищі RStudio (RStudio Team, 2020) з використанням версії R 4.2.3 (R Development Core Team, 2014) та додаткових пакетів. Зокрема, AICcmoavg застосовувався для розрахунку вагових коефіцієнтів Акайке, а BifactorIndicesCalculator – для обчислення біфакторних індексів: поясненої загальної дисперсії (ECV), ієрархічної Омега (OmegaH), відсотка незабруднених кореляцій (PUC) та загальної дисперсії, поясненої елементом (I-ECV).

Результати

Дослідження порівнювало структурні моделі суб'єктивного благополуччя, щоб визначити найкращу з них. Аналіз 3Ф-КФА та 3Ф-ЕМСР показав, що більш складна структура 3Ф-ЕМСР не сприяє кращій диференціації факторів. Біфакторні моделі підтвердили існування інтегрального фактора, причому модель БФ-ЕМСР виявилася найбільш

відповідною даним. Це свідчить про доцільність розгляду суб'єктивного благополуччя як багатовимірної конструкції із загальним фактором.

Перевірка інваріантності за статтю показала, що модель БФ-ЕМСР однаково добре працює для чоловіків і жінок. Водночас дослідження має обмеження: вибірка складалася зі студентів 18–25 років, не враховувались специфічні сфери задоволеності життям і досліджувалася лише гендерна інваріантність. Майбутні роботи можуть розширити аналіз на інші вікові та соціально-економічні групи.

Висновки

Порівняння конкуруючих структурних моделей показало, що суб'єктивне благополуччя, оцінене за шкалами SWLS і SPANE, найкраще описується біфакторною моделлю ЕМСР. Ця модель, яка включає загальний інтегральний фактор суб'єктивного благополуччя та три його компоненти (задоволеність життям, позитивний і негативний афект), є перспективною для подальших досліджень із використанням моделювання структурними рівняннями. Отримані результати щодо структурної концептуалізації української вибірки узгоджуються з дослідженнями в інших країнах і культурних контекстах. Перевірка інваріантності підтвердила психометричну еквівалентність цього конструкта для осіб різної статі.

Література:

1. Олефір В. О., Боснюк В. Ф. Адаптація українськомовної версії шкали задоволеності життям Е. Дінера. *Наука і освіта*. 2024. № 2. С. 64–72 <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2024-2-9>
2. Олефір В. О., Боснюк В. Ф., Малофейкіна К. О. Валідизація і вимірювальна інваріантність української версії шкали позитивних і негативних переживань (SPANE). *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, серія «Психологія»*. 2021. № 71. С. 34–42. <https://doi.org/10.26565/2225-7756-2021-71-04>
3. Chen F. F., Bai L., Lee J. M., Jing Y. Culture and the structure of affect: A bifactor modeling approach. *Journal of Happiness Studies: An Interdisciplinary Forum on Subjective Well-Being*. 2013. Vol. 17(5). P. 1801–1824. <https://doi.org/10.1007/s10902-015-9671-3>
4. De Beer L. T., Morin A. J. S. (B)ESEM invariance syntax generator for Mplus. 2022. <https://doi.org/10.6084/m9.figshare.19360808>
5. Diener E. Subjective well-being. *Psychological Bulletin*. 1984. Vol. 95(3). P. 542–575. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.95.3.542>
6. Jovanović V. A bifactor model of subjective well-being: A re-examination of the structure of subjective well-being. *Personality and Individual Differences*. 2015. Vol. 87. P. 45–49. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2015.07.026>